

O REPREZENTARE A LUI HERACLES PE UN INEL SIGILAR DESCOPERIT ÎN AȘEZAREA GETO-DACICĂ DE LA VLĂDICEASCA

de GEORGE TROHANI

În vara anului 1973 efectuându-se săpături arheologice pe Ghergălăul Mare din satul Vlădiceasca, comuna Valea Argovei, jud. Ilfov, a fost descoperită o așezare geto-dacică din sec. III-I î.e.n. Printre piesele mai importante scoase la iveală cu această ocazie se află și un inel sigilar din bronz, descoperit în locuința nr. 6. Păstrat fragmentar (fig. 1/1), conține doar șatonul de sigiliu, rotund (grosimea 0,1 cm; diametrul 2,1-2,3 cm), precum și începutul barelor anneau-ului pe o înălțime de 0,8 cm) ce pornesc din șaton curbindu-se în jos. Lucrat prin turnare, după un pozitiv, șatonul are reprezentat pe el una din muncile lui Heracles - omorîrea păsărilor stymphaloide. Heracles în profil spre stînga, așezat pe piciorul stîng, îndoit sub el; dreptul întins în față. Mîinile sînt și ele întinse înainte ținînd arcul. Capul, redat neclar, este acoperit cu blana de leu, ce se continuă lateral și pe spate sub forma unei hlamide fluturînd. În fața Eroului, redată foarte stilizat, o pasăre căzînd.

Scena este fidelă descrierii luptei făcută de Apollodor¹ și Pausanias², conform căreia în pădurile de lângă lacul Stymphalis din Arcadia trăiau păsări-monștri ce se hrăneau cu carne de om. Euristheu ceru lui Heracles omorîrea lor. Pentru aceasta, cu ajutorul unor crotale de metal, primite de la zeița Athena, Heracles izgonește păsările din pădure și apoi le omoară trăgînd cu arcul.

Iconografic, această "muncă" a lui Heracles se întîlnește redată aproape identic pe cîteva geme și camee. Două geme fac parte din fosta bibliotecă imperială franceză³ (fig. 1/4), iar S. Reinach publică o camee⁴ (fig. 1/2) și o gemă⁵ (fig. 1/3). Adolf Furtwängler publică și el două geme, însă el este și singurul care le și datează. Astfel prima din ele, un smarald⁶, descoperită în Sardinia, la Tarros, este datată în sec. VII-VI î.e.n., iar a doua din carneol⁷ (fig. 1/5), atribuită stilului etrusc, datează din sec. III î.e.n.

Din sec. II-I î.e.n. și epoca imperială romană datează o pictură de la Herculaneum⁸, precum și două reprezentări sculpturale aflate în Galeria Giustiniana⁹ și Muzeul Pio Clementino¹⁰, dar în aceste cazuri Heracles stă în picioare. Tot în picioare îl întîlnim pe unele vase grecești din sec. VI-V î.e.n. sau pe unele vase romane din marmoră publicate de Millin¹¹.

Mai rară este reprezentarea lui Heracles omorînd păsările cu măciuc: lancea sau cu praștia întîlnită atît pe unele monete¹², torți de amforă¹³, vase¹⁴ și statui¹⁵ grecești din sec. VI-III î.e.n., cît și pe unele monumente romane¹⁶.

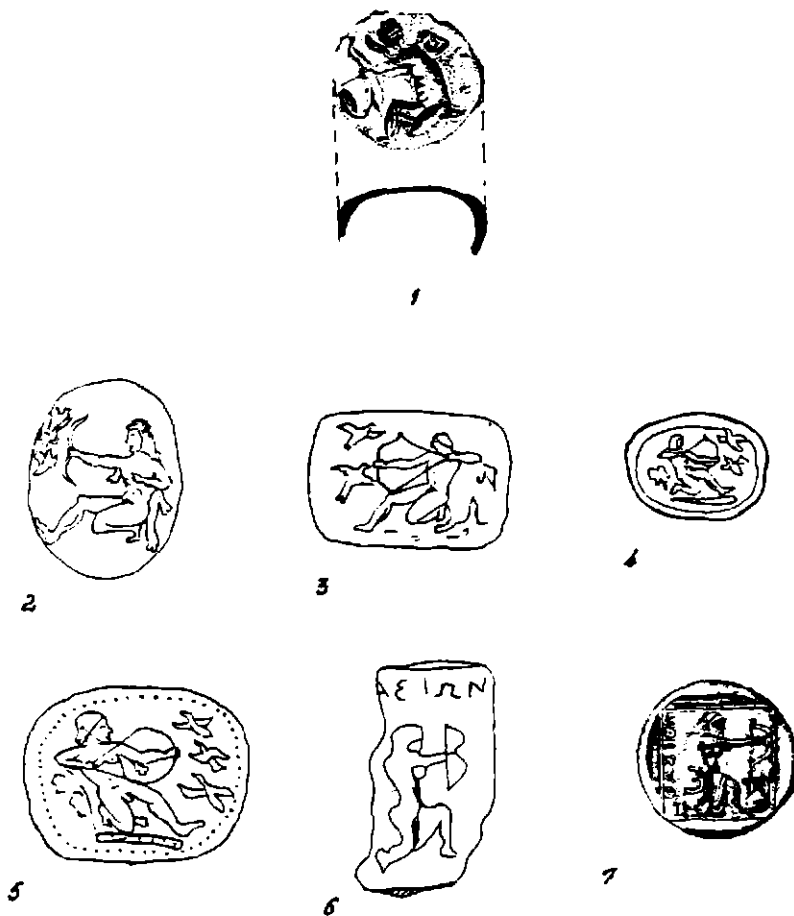

Fig.1.- 1 Inelul sigilar de la Vlădiceasca; 2 camee, după S. Reinach 19/38, 1; 3 gemă, după S. Reinach 76/34; 4 gemă aflată în Cabinetul Franței, după M. Chabouillet, nr. 1764; 5 gemă, după A. Furtwängler XVIII/69; 6 ștampilă pe amforă de la Histria, thasiană; 7 monedă thasiană.

Heracles trăgând cu arcul, dar nu neapărat în păsările stymphaloide, apare deseori pe vase, sculpturi¹⁷, monede¹⁸, gemă¹⁹ și torți stampilate de amfore thasiane. Astfel numai la noi în țară se cunosc câteva astfel de torți din sec. V-III î.e.n. descoperite la Histria²⁰ (fig. 1/6), Sultana²¹ și Poiana²², în care Eroul stă într-un genunchi, iar pe celălalt îl ține îndoit în față, în timp ce cu mâinile întinde arcul. Aceeași atitudine se reîntâlnește și pe alte torți de amforă descoperite pe litoralul nordic al Mării Negre²³ sau la Corint²⁴, precum și pe reversul unor monete thasiane de la sfârșitul sec. V - prima jumătate a sec. IV î.e.n.²⁵ (fig. 1/7).

În legătură cu reprezentarea lui Heracles pe monedele și torțile stampilate ale amforelor thasiane din sec. V-III î.e.n. nu trebuie uitat faptul că el figura pe emblema orașului, fiind alături de Dionysos patronul lui. De altfel lor le era dedicată, încă din sec. V î.e.n., și o poartă a orașului, iar de o parte și alta a ei se afla câte un basorelief reprezentând pe fiecare în parte. Heracles este înfățișat tot într-un genunchi, trăgând cu arcul²⁶. De remarcat este însă faptul că pe aceste reprezentări picioarele sînt îndoite din genunchi în unghi drept, diferind, prin urmare, de modul de redare al lor pe gemă, camee și inelul de la Vlădiceasca. Însă de foarte multe ori pe monede, sub arc, se află un simbol²⁷ amforă, șopîrlă, astragal, pasăre (care ar putea fi o stymphaloidă) etc. În schimb, pe monedele thasiane de la mijlocul sec. II - mijlocul sec. I î.e.n. Heracles, cînd trage cu arcul, stă în picioare²⁸.

În ceea ce privește forma inelului, barele anneau-ului pornind din șaton și curbîndu-se apoi, ea se aseamănă cu cea a inelelor grecești din auz de la sfârșitul sec. V - sec. IV î.e.n.²⁹.

Prin urmare, se observă în sec. VI-III î.e.n., cînd avem de a face cu suprafețe de mici dimensiuni cum sînt gemele, cameele, monedele și torțile stampilate de amforă, Heracles cînd trage cu arcul este reprezentat, în general, stînd într-un genunchi. De asemenea este de menționat faptul că pe unele gemă, camee, monede, precum și pe toate torțile stampilate de amfore thasiane sau pe inelul de la Vlădiceasca arcul este de tip scitic (după legendă Heracles a învățat să tragă cu arcul de la sciti), în timp ce pe celelalte reprezentări, de origine nethasiană, el este de tip grecesc³⁰.

Din punct de vedere artistic, inelul de la Vlădiceasca, fiind lucrat destul de grosolan, s-ar putea crede că a fost produs de un meșteșugar local în sec. III î.e.n., care s-a inspirat după un model thasian, mai vechi, neexcluzîndu-se însă proveniența sa și din import, de la Thasos.

Prin toate acestea, inelul despre care este vorba, aduce noi contribuții la cunoașterea mai aprofundată a influenței grecești, respectiv thasiane, în regiunile de la nord de Dunăre în sec. IV-III î.e.n.

NOTE

* G. TROHANI, Cercetări arheologice, II, MIRS, 1976, p. 87-129.

1 Apolloder, Bibliotheca, II, V, 6.

2 Pausanias, VIII, 22.

- 3 M. CHABOUILLET, *Catalogue général et raisonné des camées et pierres gravées de la Bibliothèque impériale*, Paris, p.237, nr.1764-1765; CH. DARAMBERG și ED. SAGLIO, *Dictionnaire des antiquités*, vol. III, Paris, 1900, p.90, f.3761.
- 4 S. REINACH, *Pierres gravées*, Paris, 1895, I, pl.19, f.38/1.
- 5 Ibidem, pl.76, f.34.
- 6 A. FURTWÄGLER, *Die Antiken Gemmen*, I, Berlin, 1900, pl. XV/76.
- 7 Ibidem, pl. XVIII/69; G. Lippold, *Gemmen und Kameen...*, Stuttgart, pl.37/12.
- 8 *Vezi în Peintures d'Herculanum*, V, p.109.
- 9 *Vezi în Galeria Giustiniani*, II, nr.35.
- 10 A. VISCONTI, *Museo Pio Clementino*, IV, Milano, 1820, pl. XL, XLII și A.7
- 11 A-L. MILLIN, *Galerie mythologique*, II, Paris, 1811, nr.432/pl. CXI-CXIII, 434, 442/CXXIII, 453/CXVII.
- 12 B. HEAD, *Historia Numorum*, Oxford, 1887, p.380, f.243.
- 13 A.M. și A. BON, *Les timbres amphoriques de Thasos*, Paris, 1957, nr.771; *Apollonia Pontica*, II, p.44-46, f.54 a.
- 14 A-L. MILLIN, op.cit., I, 441/CXX; idem, *Peintures des vases antiques*, I, Paris, 1808, pl. LXIII, p.115; J. de Witte, în "Gazette archéologique", 1876, p.9.
- 15 *Pausanias*, V, 10, 2 (templul lui Zeus din Olimpia).
- 16 *Vezi în Marmora Oxoniensia*, III, II, IX, 2.
- 17 A-L. MILLIN, *Gal. myt.*, II, 383/XCIII, 433/CXI, 459/CXX și 471/CXX.
- 18 *British Museum, Cat. of. greek coins, Thrace*, p. 219-221, nr. 36-50.
- 19 A. FURTWÄGLER, op.cit., VII/53, 56, 58, VIII/36, XV/23-26, 28, 29, 31, XX/47.
- 20 V. CANARACHE, *Importul amforelor șampilate la Histria*, București, 1957, p.45, nr.17, p.53, nr.41-42, p.75, nr.123, p.76, nr.131.
- 21 Informație DONE SERBĂNESCU, pentru care-i mulțumim.
- 22 V. PARVAN, în *ARMSI*, XXXVI, 1913, p.100-102, f.6 și pl. IV/2; I. GLODARIU, *Relații comerciale ale Daciei...*, Cluj, 1974, pl. XVII/a 77,1.
- 23 A.M. și A. BON, op.cit., nr.349-352, 354-363.
- 24 Ibidem, nr.353.
- 25 *Guide de Thasos*, Paris, 1968, p.187-188, pl. I/14-16, II/19-24, 31-33, III/34-35; *Istoria tou Ellenikou ethnous*, Atena, 1972, v. G2, p.75, f.2.
- 26 CH. MENDEL, *Catalogue des sculptures de Constantinople*, Constantinopoli, 1914, II, p.217-221, f.p.219; *Guide de Thasos*, p.62-65, f.24
- 27 E. BABELON, *Traité des monnaies grecques et romaines*, vol. IV, 2, Paris 1932, col.715-722, nr.1140-1145.
- 28 *Guide de Thasos*, p.189-191, pl. V/60-66.
- 29 J. Marshall, *Catalogue of the Finger Rings*, London, 1907, pl. II/43, 51;

inele de bronz asemănătoare, datînd însă din sec. III î.e.n., s-au descoperit la Zimnicea în necropola getică - vezi AL.ALEXANDRESCU, Thracia, III, Sofia, 1974, p.59, fig.4.

30 I.I.KOZUB, în Skifskie drevnosti, Kiev, 1973, p.270-274, f.2.

UNE REPRÉSENTATION D'HÉRACLÈS SUR UN ANNEAU-SCEAU DÉCOUVERT DANS L'ÉTABLISSEMENT GÉTO-DACE DE VLĂDICEASCA

Résumé

A la suite des fouilles effectuées dans l'établissement géto-dace de Vlădiceasca, dép.d'Ilfov, on a découvert un anneau-sceau en bronze représentant un des travaux d'Héraclès - la lutte avec les oiseaux Stymphaloïdes. Compte tenant des ressemblances avec des gemmes, camées, monnaies, anses estampilles d'amphores thasiennes et anneaux grecs, la pièce doit avoir été travaillée au IIIe s. av. n. è.

LÉGENDE DE LA FIGURE

Fig.1.-1 L'anneau-sceau de Vlădiceasca; 2 Le camée de S.Reinach 19/38,1; 3 La gemme de S.Reinach 76/34; 4 La gemme du Cabinet de France, d'après M.Chabouillet, no.1764; 5 La gemme de A.Furtwängler XVIII/69; 6 Estampille sur amphore de Histria, thasienne; 7 Monnaie thasienne.